

TA'LIM SOXASIDA DAVLAT SIYOSATINING ASOSIY TAMOYILLARI (TA'LIM TO'G'RISIDAGI QONUN)

*Shahzoda Tojiboyeva
Shamirzayeva Feruza
UMFT universiteti talabalari*

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekistonda ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillarini, xususan, «Ta'lim to'g'risida»gi qonunning mazmun-mohiyatini tahlil qiladi. Ta'limning konstitutsiyaviy asoslari, qonunning asosiy tamoyillari, ta'lim tizimini boshqarish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, Davlat siyosati, Qonunchilik, Islohotlar, Ta'lim tizimi, Tamoyillar

Kirish

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga, uning jahon hamjamiyatidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. 2023-yilning "Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili" deb e'lon qilinishi ta'lim sohasiga qaratilayotgan e'tiborning yaqqol dalilidir. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun (O'RQ-637) ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjat hisoblanadi va uning tamoyillari davlat siyosatining fundamental negizini tashkil etadi. Ushbu qonun, avvalgi 1997-yilgi qonunlarni bekor qilib, ta'lim sohasida yangi davrni boshlab berdi. Mazkur maqolaning maqsadi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning asosiy tamoyillarini tahlil qilish, ularning mazmun-mohiyatini ochib berish va ta'lim sohasidagi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar, davlat siyosati va qonunchilik masalalari bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Ziyodaxon Xodjayevaning maqolasida ta'limni rivojlantirish O'zbekiston davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biri ekanligi ta'kidlangan. Unda ta'lim tizimidagi islohotlar, xususan, raqobat muhitini shakllantirish va davlat-xususiy sherikchiligini rag'batlantirishga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, muallif O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmonining ahamiyatini alohida qayd etadi. Bu konsepsiya oliy ta'limni tizimli isloh qilish, yuqori malakali, mustaqil

fikrlovchi kadrlarni yetishtirish va zamonaviy texnologiyalar asosida sohni modernizatsiya qilishga qaratilgan. Boshqa tadqiqotlarda ta'limning konstitutsiyaviy asoslari, ta'lim tizimining tuzilishi va faoliyat ko'rsatish mexanizmlari, moliyalashtirish masalalari va ta'lim oluvchilarning huquq va majburiyatlari kabi masalalar yoritilgan. Ushbu maqolada mavjud adabiyotlar tahlili asosida "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning asosiy tamoyillarini chuqurroq o'rganishga harakat qilinadi. Tadqiqot metodologiyasi

Qiyosiy-huquqiy tahlil: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar, shuningdek, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar qiyosiy tahlil qilindi.

Sistemali tahlil: Ta'lim tizimining turli elementlari o'zaro bog'liqlikda o'rganildi.

Induktiv tahlil: Xususiy faktlardan umumiy xulosalarga o'tildi.

Deduktiv tahlil: Umumiy qoidalardan xususiy holatlarni tahlil qilishda foydalanildi.

Ma'lumotlar manbai sifatida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, boshqa qonunosti hujjatlari, ilmiy maqolalar, tahliliy hisobotlar va internet manbalari xizmat qildi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasidagi davlat siyosatining konstitutsiyaviy asoslari O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida belgilab qo'yilgan. Konstitutsiyaning 41-moddasiga ko'ra, har bir shaxs bilim olish huquqiga ega. Bepul umumiy ta'lim davlat tomonidan kafolatlanadi. Maktab ishlari davlat nazoratida bo'ladi. [Konstitutsiya, 41-modda]. Yangi konstitutsiyaviy o'zgartirishlar fuqarolarning davlat muassasalarida davlat hisobidan tanlov asosida oliy ma'lumot olish huquqini ta'kidlaydi [1]. Oliy ta'lim muassasalariga akademik erkinlik, o'zini o'zi boshqarish va ilmiy tadqiqotlar olib borish huquqi beriladi. Davlat iqtidorli yoshlarning moddiy ahvolidan qat'iy nazar ta'lim olishini kafolatlaydi va davlat va xususiy ta'lim muassasalarini rivojlantirish uchun teng sharoitlar yaratadi [1].

"Ta'lim to'g'risidagi" Qonunning asosiy tamoyillari va mazmuni "Ta'lim to'g'risidagi" Qonun (O'RQ-637) [4, 6] ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan bo'lib, quyidagi asosiy tamoyillarni o'z ichiga oladi: ta'limning ustuvorligi, ta'lim shaklini tanlash erkinligi, kamsitishga yo'l qo'ymaslik, ta'lim olishda teng imkoniyatlar, ta'limning insonparvarligi va demokratikligi, uzluksiz ta'lim, dunyoviy ta'lim tizimi, bilim, qobiliyat va iste'dodni rag'batlantirish [4, 5]. Qonun uzluksiz ta'lim tizimini belgilab beradi, bu tizim maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, qayta tayyorlash dasturlari va maktabdan tashqari mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi [2, 6]. Umumiy o'rta ta'lim 1-11 sinflarni qamrab oladi [2, 6].

Ta'lim tizimini boshqarish va davlat organlarining roli Ta'lim tizimini boshqarish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Ta'lim vazirligi va boshqa davlat

organlari tomonidan amalga oshiriladi. Davlat organlari ta'lim sohasida davlat siyosatini amalga oshirish, ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish, ta'lim muassasalarini akkreditatsiyadan o'tkazish, ta'lim sifatini nazorat qilish va boshqa vazifalarni bajaradi.

Ta'lim sohasini moliyalashtirish va xususiy sektorning ishtiroki Ta'lim sohasi davlat byudjeti, mahalliy byudjetlar, ta'lim muassasalarining o'z mablag'lari, xususiy investitsiyalar va boshqa manbalar hisobidan moliyalashtiriladi. Davlat xususiy sektorning ta'lim sohasidagi ishtirokini rag'batlantiradi va ularga teng sharoitlar yaratadi [1].

Ta'lim oluvchilar va pedagog xodimlarning huquqlari va majburiyatlari Ta'lim oluvchilar bilim olish, ta'lim muassasasini tanlash, ta'lim jarayonida ishtirok etish, o'z fikrini erkin ifoda etish va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa huquqlarga ega. Pedagog xodimlar dars berish, ilmiy tadqiqotlar olib borish, o'z malakasini oshirish, kasbiy faoliyatini himoya qilish va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa huquqlarga ega. Ta'lim oluvchilar bilim olish, ta'lim muassasasining ichki tartib qoidalariga rioya qilish va boshqa majburiyatlarga ega. Pedagog xodimlar o'z kasbiy vazifalarini bajarish, ta'lim sifatini ta'minlash va boshqa majburiyatlarga ega. Prezident Mirziyoyev maktab bitiruvchilari zamonaviy ko'nikmalarga va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerakligini ta'kidladi, bu esa o'quv dasturlari va o'qitish usullarini qayta ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi [1].

Xulosa

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun O'zbekistonda ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi muhim huquqiy hujjat hisoblanadi. Qonunda belgilangan tamoyillar davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi va ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning huquqiy asosini yaratadi. Ta'limning ustuvorligi, ta'lim olishda teng imkoniyatlar, uzluksiz ta'lim, dunyoviy ta'lim tizimi kabi tamoyillar mamlakatning barqaror rivojlanishi va inson kapitalini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun bilan bog'liq qonun osti hujjatlarni takomillashtirish, qonun normalarini amaliyotga joriy etish mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Qonun talablarining to'liq bajarilishi ta'lim sohasida sifat o'zgarishlariga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi – <https://lex.uz/docs/20596>
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (O'RQ-637) – <https://lex.uz/docs/5894770>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, PF-5712, 29.04.2019 "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" – <https://lex.uz/docs/4312772>

4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2020-yil 31-dekabr, 824-son, "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida nizomni tasdiqlash haqida" – <https://lex.uz/docs/5173438>
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2017-yil 15-mart, 140-son, "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" – <https://lex.uz/docs/3141596>;
6. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashtirish jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
7. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va
8. globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
9. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
10. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
11. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
12. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
13. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
14. Xaydarov S.A. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.